

абсолютно ризикуючи, серед іншого, передав до українського самвидаву листи тоді вже відомого дисидента Валентина Мороза із «берієвського заповідника».

І не лише листи.

Спливав час... Пригадую інше. У кінці 1960-х Олександр Іванович, як завжди, вкрай стримано і вкрай точно коментує біжучу історію. І питання до майбутньої історії, так драматично поставлене його, власне, найбільшим навчителем: чи довго ще на сім світі катам панувати? Терміни того панування?

Олександр Іванович здвигує плечима:

- Те що нині є, те мине. А по тому ми вже страждатимемо від майбутніх рокфеллерів і морганів.

В історіософську десятку! Один із найточніших у тому столітті діагнозів – у напрямі століття, що біжить.

Що ж, історія – то «важка робота Господня», як казав Владімір Соловйов. Олександр Погорілий усе життя робив ту роботу. Засобами філософії та іншими потрібними засобами. За тим нині вже безпросвітно зниклим «фотоприладом». За писемним бюрком, від якого його беззупинно відволікали – в усіх жанрах «відчуження»... А тим більше – від викладацької кафедри, з якої він уперше у цьому місті, після довгої перерви, креслив студентству контури європейського та іншого культурного розвитку.

1990-й... Хрещатик уперше з такою силою завирував розгніваною молоддю. «Геть прем'єр-міністра! Геть!!!»

І в тій юрбі я раптом побачив Олександра Погорілого разом з його другом Петром Голобуцьким. Обидва доценти кричали також: «Геть!»

А назустріч – роззублені, але все ще агресивні міліціанти. Якийсь одважний хлопчина з мегафоном стрибнув на парпет: «Панове і панії! Обходьте їх! Обходьте!!!» Юрба зовсім завирувала, і я вже не бачив Олександра Івановича.

Тепер уже ніколи не побачу.

Прощайте, вчителю.

В. Л. Скуратівський

НОТАТКИ З ПАМ'ЯТІ

У той час, як попередній том «Наукових записок» із серії «Теорія та історія культури» проходив коректуру, сталася трагічна подія: 23 вересня 2005 р. на 65-му році життя передчасно помер видатний український філософ і соціолог, один із фундаторів систематичних досліджень у царині культурології – доктор соціологічних наук, професор Олександр Іванович Погорілий.

Погорілий О. І. народився 23 вересня 1940 р. у с. Онішки Оржицького району на Полтавщині в селянській родині. Після закінчення школи він спочатку вступив на відділення астрономії фізичного факультету Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, однак навчання довелося припинити у зв'язку зі станом здоров'я. Але невдовзі О. І. Погорілий повернувся до університету, і відтепер місцем його навчання став історико-філософський факультет. Статті з астрономії та методологічних проблем астрофізики і кандидатська дисертація з еволюції філософії М. Гайдеггера – ось позначки його філософського поступу, з якого згодом розпочався поворот до культурно-екзистенційного перегляду ідей німецької соціології. Так трапилося, що саме курс світової історії культури, який читав О. І. Погорілий після захисту дисертації на філософському факультеті, та гурток з теорії соціокультурного розвитку людства, яким він опікувався, визначили подальшу долю таких учених і викладачів: Ю. В. Павленка, І. В. Лосева, Б. М. Чумаченка, які стали згодом викладачами кафедри культурології НаУКМА. Неабияке значення мав також курс Олександра Івановича з історії соціологічних вчень. Саме з цього курсу бере початок систематичний аналіз соціологічних теорій в Україні, і саме цей курс було покладено в основу таких фундаментальних праць, як «Історія соціології. Від антич-

ності до початку XX ст.» (у співавторстві з М. М. Захарченко) (1993 р.) та «Соціологічна думка XX століття» (1996р.), окремих розділів у підручнику «Соціологія: курс лекцій» (1997 р.).

Яскравою подією у творчій біографії українського філософа став переклад з німецької класичної праці М. Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму» (1994 р.) «У мене більше двох десятків уточнень порівняно з перекладом російською», – зізнавався потім О. І. Погорілий.

З 1992 р. О. І. Погорілий починає працювати як професор на кафедрі соціології щойно відкритого Національного університету «Києво-Могилянська академія». Продовжує працю із систематизації західної соціології культури і, окрім згаданих праць, пише статті про видатних німецьких соціологів XIX–XX ст. до короткого енциклопедичного словника із соціології, що став надбанням читача 1998 р. Цей самий рік було відзначено новим блискучим перекладом збірки праць М. Вебера «Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика».

Того ж 1998 р. професор Погорілий очолив кафедру культурології та археології НаУКМА. За п'ять років керування кафедрою він зміцнював її науковий та навчально-методичний потенціал. У 1999 р. він ініціював видання часопису «Магістеріум» у серії «Культурологія», в якому друкуються статті викладачів, які читають курси на магістерській програмі «Культурологія», а також: статті викладачів, аспірантів та студентів, які попередньо пройшли апробацію на Щорічній науковій конференції «Україна: людина, суспільство, природа» (секція «Теорія та історія культури») в рамках Днів науки НаУКМА. Під керівництвом професора О. І. Погорілого 2003 р. видано навчальний посібник «Культурологія», який було позитивно оцінено науково-педагогічною спільнотою, про що свідчить підготовка цього підручника до другого видання.

Завдяки піклуванню і водночас наполегливості О. І. Погорілого 2003 р. вийшов друком навчальний посібник Б. М. Чумаченка «Вступ до культурології античності. Стародавня Греція», а 2004 р. – монографія з кандидатської дисертації С. В. Капранова, керівником якої був також О. І. Погорілий, «Ісе Моноготарі як пам'ятка японської релігійно-філософської культури Японії доби Хейнан».

До гуманітарного кола кафедральних курсів увійшли курси із соціальної та культурної антропології, психоаналізу в культурі. Захисти дисертацій, як під безпосереднім керівництвом О. І. Погорілого, так і з його допомогою як колеги, допомагали кафедрі та науковій спільноті отримати фахівців зі сходознавства (С. В. Капранов), релігієзнавства (Р. В. Демчук), етнографії та етнології (Ю. І. Нікішенко), мистецтвознавства (Г. І. Рудик), психоаналізу в літературі (О. О. Кирилова). На часі захист аспіранта О. І. Погорілого – Д. О. Короля – з етнокультурної специфіки поховальних обрядів у скандинавській традиції від неоліту до середньовіччя.

Олександр Іванович міг надавати навчальному процесу досить ефективною і прозорою структури, за допомогою якої фундаментальні академічні курси поєднувалися з курсами з найактуальніших гарячих проблем розвитку української та світової культури. Тож: не дивно, що курси з музеєзнавства увінчували такі родзинки, як «Київ і кияни», або навіть дуже практичні «Теорія і практика виставкової роботи», «Туризм та екскурсійна справа». Погорілий намагався, щоб його «особисті» курси «Соціологія культури» і «Франкфуртська школа» мали резонансні продовження в інших курсах: у курсі із соціальної та культурної антропології, курсах «Європейська культура: конфлікт тлумачень», «Культура США і Канади XVI–XX ст.», «Актуальні проблеми сучасної культурології». Ця архітектура курсів завжди породжувала взаємну зацікавленість викладачів і студентів: бажання читати змістовні лекції і вчитися з натхненням.

З 2004 р. Погорілий О. І. працював завідувачем кафедри соціології Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, а також: активно займався перекладом праць К. Ясперса.

Передчасна смерть Олександра Івановича для всіх науковців, аспірантів кафедри культурології є великою втратою. Всі, хто спілкувався з цією, без сумніву, геніальною людиною, завжди відчували її інтелектуальну та духовну сучасність, у якій гармонійно поєднувалися делікатність, твердість і чистота намірів.